

SKOV I THY

Af THORSTEIN BALLE.

AT DER ENGANG har vokset Skov her i Thy, beviser de mosefundne Egestammer f. Eks. fra Hundborg Mose. Deres Størrelse tyder paa, at de ikke stammer fra en mindre Bevoksning, ligesom den Kendsgerning, at Fund af Stammer er gjort i saa mange af Thylands Moser, synes at vise, at der har eksisteret en over hele Landsdelen udbredt Skovvegetation.

Egestammernes store Antal f. Eks. i Hundborg Mose gør det sandsynligt, at de har vokset paa Stedet og ikke er ført dertil af en Strøm.

For denne Moses Vedkommende findes der heller ikke naturlige Tilløb, der kan antages siden Isafsmeltingen efter Istiden at have været tilstrækkelig vandførende til at kunne transportere saa mægtige Stammer. Endelig er en Del Stammer fundet i en saadan Stilling, at man maa antage, at de har vokset paa Findestedet. Da nu Egetræer ikke kan vokse paa fugtig Mosebund, viser Fundene hen til en Tid, der var saa tør, at Moserne af Mangel paa Tilløb og Nedbør udtørredes.

Fra den følgende Tid op til Nutiden har man ikke endnu ved Jordbundsundersøgelser gjort noget Fund, der kan bevise Tilstedeværelsen af Skov i dette Tidsrum. Maaske vil det lykkes ved mikroskopisk Undersøgelse af de Plantestøvkorn, der ligger i Jordlagene, at skaffe Klarhed over Træarternes Forekomst i Thy i senere Tider, men indtil en saadan Undersøgelse foreligger, maa man vende sig til andre Kilder.

Arkæologiske Undersøgelser viser, at de fleste af de godt 4000 Gravhøje, der findes i Thy, stammer fra den Tid, da Skoven groede, hvor der nu er Mose. I den første Del af denne Tid, den yngre Stenalder, byggedes ogsaa de Stengrave, Dysser, Langdysser og Jættestuer, der findes, om end i ringe Antal, rundt om i Thy, og mange markfundne Stenredskaber, fundet spredt over det meste af Landsdelen, fortæller ligesom Dysserne, at den Tids Thyboere, der var Agerdykere, boede og færdedes næsten overalt, hvor vi nu sætter Plov i Jorden. Langt den største Del af Højene tilhører Bronzealderen, og deres

Fra Fortidsskove i Thy. – Fot. i Thisted Museum.

47 Fod lang Egestamme opgravet 1906 i Engen ved Landlyst ved Thisted. – En 24 Fod lang Gren optoges samtidig.

Vidnesbyrd om en saadan Tørtid, der maa have været af flere Aarhundreders Varighed efter de fundne Egestammers Tykkelse at dømme, finder man overalt i Mellemeuropas Moser. Oldsager, der under videnskabelig Kontrol er fundet i de fra denne Tørtid stammende Lag i Moserne, stammer alle fra den senere Del af den yngre Stenalder og fra Bronzealderen. I dette Tidsrum, d. v. s. fra ca. Aar 2000 til Aar ca. 400 f. Kr., voksede altsaa den Skov, hvis Rester vi nu finder i Moserne.

store Antal maa betyde, at der i Bronzealderen fandtes en forholdsvis talrig Befolkning. Naar man endvidere betænker, at mange Gravhøje maa være ødelagte i de 2000 Aar, der er gaaet siden, mange Dysser og Jættestuer plyndrede for Sten, mange Redskaber knust og tilintetgjort, maa man ledes til den Anskuelse, at den største Del af Thy maa have været opdyrket, og at en stærk Rydning, maaske allerede en fuldstændig Udslættelse af de Skove, der muligvis før fandtes overalt, maa have fundet Sted.

I den følgende Tidsperiode, Jernalderen, indtraadte en Klimaforværring. Det blev koldere og mere fugtigt, en Udvikling, der ikke var til Gunst for den Skov, der muligvis endnu kunde være i Behold. De Jernalderboplads, der i den senere Tid er fundne, bl. a. den ved Ginnerup, kunde tyde paa Træfattigdom; Stolperne, der bar Taget, var ret spinkle, og Tagtømmeret bestod kun af Rafter, tilmed var Væggene af Jord, saaledes at der til Bygningerne var anvendt et Minimum af Træ. Stolperne var anbragt inde i Huset ligesom i de senere Landbygninger i Thy; herved opnaaedes der, at Tømmeret ikke udsattes for Vejret og derfor kunde være længere. Ogsaa en Foranstaltning, der tyder paa, at der skulde spares paa Træet.

Fundene fra Jernalderen her i Thy er iøvrigt hidtil kun faa og synes ikke at kunne give nogen Oplysning om det her behandlede Emne.

Derimod er der en anden Kilde, som kunde tænkes muligvis at kunne yde værdifulde Bidrag til Belysning af dette saavel for Jernalderens som for den efterfølgende Tids Vedkommende, nemlig Stednavnene, idet de ældste af de Navne, hvis Tilblivelsestid med nogen Sikkerhed har kunnet udfindes, synes at stamme fra de første Aarhundreder efter Kristi Fødsel, altsaa fra omtrent samme Tid som Ginnerupfundet. Muligvis er nogle Navne ældre, idet en Del ikke hidtil har kunnet tydes; men netop derfor har de heller ingen Interesse i denne Forbindelse.

Imidlertid maa det straks fremhæves, at selv om Stednavnene synes at kunne give Oplysninger om Tilstande i bestemte Tidsrum, maa man dog modtage disse Oplysninger med et vist Forbehold, da Tydningerne ofte er mindre sikre, saa at Forskerne kommer til vidt forskellige Resultater, og muligvis kan de endog være ganske misvisende, idet det danske Sprog i ældre Tider kun er ufuldstændig kendt.

Derfor kan det Tilfælde indtræffe, at et Navn, der er afledt af et nu ukendt Ord, sættes i Forbindelse med et kendt, ganske som det ofte sker, naar ukyndige forsøger at tyde Stednavne. Det ses da ogsaa tit, at ældre videnskabelige Tolkninger senere er forkastede, fordi man med nyere Tidens bedre Kendskab til ældre Dansk har fundet Tydninger, der lyder sandsynligere.

Endvidere kan det meget vel tænkes, at tilsyneladende lettolkkelige Navne i Virkeligheden er meget gamle Navne, som i Tidens Løb er blevet moderniserede paa den Maade, at et sjældnere, maaske uforstaaeligt Navn eller Led er blevet ombyttet med et mere kendt, selv om dettes Betydning maaske slet ikke passede paa den Lokalitet, der bar Navnet.

Fra nyere Tid kendes der, ogsaa her fra Thy, Eksempler paa, at Stednavne saaledes er blevet ændrede eller er paa Vej til at blive det, for nogle Landsbynavnes Vedkommende nærmest under Paavirkning af lignende Navne andetsteds fra, selv om gammel Udtale og Stavemaade viser, at der er Tale om betydningsforskellige Navne.

Saaledes staves Bynavnet Sjørrind, der 1231 skrives Syorændæ¹) og 1365 Sjørendh²) og endnu udtales 'sjøren,

¹ Kong Valdemars Jordebog, Kongelevlisten.

almindeligt Sjørring og udtales af mange saaledes. Paa samme Maade er Bynavnet *sbæren*, oftest nu stavet Sperring og udtalt i Overensstemmelse hermed. En Lokalitet i Skaarup By, Sjørrind Sogn, har et Navn, der i ældre Tider udtaltes *kisel' hul*, dette Navn er paa Udsiftningskortet af Landinspektør Torm gengivet ved Kirdals Hul, men har senere udviklet sig til Kirdalsshule³) paa Grundlag af den nyere Udtale *kjesden' hul*. En ældre Navneændring synes at have fundet Sted for Landsbyen Koldbys Vedkommende, idet Navnet paa denne By 1556 staves Koelkode⁴), 1664 Kaldkud⁵), 1666 Koldkud⁶), men 1688 Koldbye⁷). Den gamle Navneform synes nu at være ukendt paa Eggen. Flere Eksempler kendes, men de foran anførte turde være tilstrækkelige til at vise, at uregelrette Navneændringer stadigt finder Sted.

Finder man derfor Navneformer, der synes at tyde i en bestemt Retning, f. Eks. i Retning af bestemte Naturforhold, tør man dog ikke drage sikre Slutninger alene ud fra dem, medmindre de forekommer ret almindeligt.

Undersøger man nu Stednavnene her i Thy med det Formaal at finde Oplysninger om tidligere Skovbevoksning, vil man finde, at de Navne, der synes at indeholde et til Trævækst hentydende Led, procentvis er faatallige i Forhold til, hvad der er Tilfældet de fleste Steder i Landet, og en nærmere Undersøgelse af disse Navne fører endda til det Resultat, at flere af dem, selv om de ved umiddelbar Betragtning synes at være sikre Vidner om Trævæksten, maa forkastes som saadane.

Saaledes maa Bynavnet Bersted (Snedsted Sogn), hvis ældste kendte Stavemaade er Birkstedt (1518)⁸), antages ikke at have til Forled Trænavnet Birk, men Personnavnet Birky, Bereke, idet Navne endende paa -sted i Regelen har et Personnavn som Forled. (En Mand Petrus Birkystæth nævnes 1348 i Thy⁹). Første Led i Navnet Elsted maa derfor snarere opfattes som et Personnavn Elef (eller maaske Elli) end som Trænavnet El, og paa analog Maade vil det være rigtigst at opfatte det i Thy to Gange forekommende Bynavn Skovsted som indeholdende et Personnavn.

Et Stednavn Bøgestedrende (Tvorup Sogn) har sikkert ikke noget med Trænavnet Bøg at gøre. Intet Fund tyder paa, at Bøgen i tidligere Tid har vokset vildt i Thy, og paa dette udsatte Sted vilde den ikke særlig vindføre Træart ganske sikkert ikke kunne trives. Udtalen *bøgsde'ren* tyder da ogsaa snarere paa Forbindelse med Ordet bygge, der udtales *bøg*, end med Bøg, der udtales *bø'g* og i Sammensætninger *bø'g*. Naar man da i ældre Kilder tillige ser, at Betegnelsen Byggested har været brugt om

² Efter Trap: Danmark.

³ Generalstabens Maalebordsblad, 1:20000.

⁴ Kancelliets Brevbøger, 1556-60, S. 32.

⁵ Matrikul 1664 for Dueholm, Ørum og Vestervig Amter. (Landsarkivet).

⁶ Tingbog for Hassing Herred, 1666, Fredag d. 18. Maj.

⁷ Matrikul 1688 for Dueholm, Ørum og Vestervig Amter. (Landsarkivet).

⁸ Efter Trap: Danmark.

⁹ Thiset og Vittrup: Nyt dansk Adelslexikon. Slægten Birkested.

Bosættelser: ”Nye Byggested ved Klitmøller”¹⁰), ligger det nær at antage, at det er dette Ord, der findes i Sammensætningen Bøgestedrende.

Ogsaa Navnet Egebaksande dømmes af Udtalen, idet Trænavnet Eg udtales *je 'g*, men Stednavnet *egbag 'sån*; paa Generalstabens Kort staves Navnet paa Sanden da ogsaa Ægbakke, i et Taksationsdokument til Brug ved Udskiftningen, dateret 8. Juli 1795, findes Formen Æbak Sande.

Navnene Kobberød, Kobberødgaard og Hellerød kunde derimod snarere hentyde til Skovbevoksning, idet Endelsen -rød, der f. Eks. er hyppig i sjællandske Stednavne, maa betyde Rydning. Imidlertid er denne Endelse saa sjælden i Jylland, at man maa studse ved at finde den her. De ældste kendte Former af disse tre Navne: 1353 Koberøe¹¹), 1603 Koberegardt¹²), 1602 Hillerød¹³), har da heller ikke noget d i Endelsen. Man tør derfor ikke drage Slutninger ud fra disse Navne. Endelsen -ris i Helleris er ogsaa sjælden heroppe og kan højst hentyde til lav Buskvækst. Gør den det, er der en Mulighed for, at disse ”Ris” har været de sidste Levninger af den Bronzealdereskov, hvori den i en tilsand Mose ved Helleris fundne mægtige Egestamme¹⁴) engang voksede. Den nærliggende Landsby Egebjerg synes efter Udtale og gammel Stavemaade at dømmes at have Trænavnet Eg til Forled. Hvis man tør tro Provst Djørup (hvad man ikke altid tør), har der indtil ”faa Aar” før hans Bog udkom (1842) ”paa Bakkerne i Egebjerg-Dalen paa Thyholm” vokset ”Egebuske”.

Paa Højdedragene ved Egebjerg findes en Del Gravhøje, saa mange, at man vist maa regne med gammel Bebyggelse. De øvrige Landsbynavne paa Thyholm synes at vidne i samme Retning. Saaledes findes 3 Navne endende paa -lev, altsaa sikkert stammende fra de første Aarhundreder efter Kristi Fødsel. Nogle Navne er rimeligvis endnu ældre, saaledes Sem, Lyngs, Styvel, Hindsels, og de to Kirkebyer Hvidbjerg og Søndbjerg maa vist ogsaa anses for at være gamle. Der kan da ikke have været Tale om nogen stor sammenhængende Skov i historisk Tid, snarest om en Egelund, muligvis en hellig Lund, hvad Navnene Helleris og Hellerød kunde tyde paa. Den Mulighed kunde vel tænkes, at en saadan Lund kunde være plantet, men da ogsaa den nærliggende Ø Jegind, hvis Navn kan være afledt af Eg, har Stednavne, der indeholder Hentydninger til Skov, maa man vist gaa ud fra, at de omtalte Navne i denne Egn udgør en Gruppe, der paa en smuk Maade viser, hvad Stednavne kan fortælle om ældre Naturforhold.

Samtidig viser denne Gruppe ved Sammenligning med Stednavnene i det egentlige Thy denne Landsdels Fattigdom paa sproglige Minder om rigere Trævækst, idet der hverken forekommer saadanne Grupper, hvad der var at vente, hvis Skoven havde været almindelig i Thy paa den Tid, Stednavnene dannedes, heller ikke synes et eneste Landsbynavn at kunne tolkes sikkert i Retning af

Skov. Et isoleret forekommende, mindre kendt Navn som Hesseldal (Vigsø Sogn), 1600 Hiszildall¹⁵), kan man, ogsaa paa Grund af, at Navnet ikke er overleveret i særlig gamle Kilder, og paa Grund af den Mulighed for uregelret Navneændring, der altid vil være, ikke bygge noget paa. Andre Gaardnavne som Abildgaard og Abildhave tyder nærmest i Retning af Plantninger. Imidlertid findes der endnu Tusinder af gamle Marknavne og Navne paa Enge, Damme, Høje og Dale, der ikke er undersøgt. Den Mulighed vil derfor endnu være til Stede, at der ogsaa i Thy kan findes lokale Grupper af Navne, der minder om Skov; men først naar Stednavneudvalgets Samlinger af saadanne Navne foreligger, vil det være muligt at sige noget herom. Det synes dog efter en Gennemgang af flere Hundrede Stednavne fra Udskiftningsdokumenter¹⁶) at dømmes, som om der i hvert Fald for Nordthys Vedkommende ikke er meget Haab. Blandt disse mange Navne er det kun lykkedes mig at finde nogle faa, der har Lydlighed med Trænavne, nemlig nogle S sammensætninger med Pil, en med Tjørn og to med Hyld, og disse Halvtræer er jo ikke engang egentlige Skovtræer. Noget Navn, der kunde have Lighed med Benævnelser paa Skov, har jeg ikke fundet.

Det synes da, bortset fra den thyholmske Gruppe, som om ethvert Forsøg paa ved Stednavnenes Hjælp at finde Steder i Thy, hvor der har vokset Skov, foreløbigt maa anses for ret haabløst.

Imidlertid er endnu en Hovedkilde tilbage, nemlig de overleverede skriftlige Efterretninger. Fra de Tider, da de fleste Landsbynavne dannedes, har man kun Runeindskrifterne, men de taler aldrig om Skov. I den følgende Tid bliver de skriftlige Kilder mere og mere talrige. Bedst bevarede er i Regelen forskellige Retsdokumenter som Skøder og andre Adkomstbreve, idet disse Papirer eller Pergamenter var Pantet paa den retmæssige Besiddelse af Datidens vigtigste Rigdom, Jordegodset. Det kunde derfor ventes, at der her vilde være noget at finde vedrørende en for Datiden især saa værdifuld Ting som Skove, hvis der fandtes saadanne. Der findes dog desværre ikke noget Dokument bevaret, som omtaler bestemte, navngivne eller stedbestemte Skove, medens saadanne Høje, Heder, Moser og Kær nævnes flere Gange.

Ordet Skov findes dog i nogle Skøder, f. Eks. i det, hvormed Torkild Myg, hans Hustru og dennes Søster overdrager til Dronning Margrethe al den Rettighed, de kunde have i Vig og Sætrichs Gods i Thy¹⁷) ”meth allæ thettæ forscrefne gotzes tilligelsse, agher oc æng, schowæ, fægang, alefang oc fiskevatn, Møller oc Møllestadhe, Damme oc damsband, ødhe oc bygd, wat oc thyurt, rørende oc urørende, ænkte vndentaget e hwat thet hælst heder æller ær”.

Nu er det blot et Spørgsmaal, om disse velklingende Udtryk hentyder til virkelig forekommende Ejendomsværdier, eller de kun udgør en Formel, man

¹⁰ Kronens Skøder, II, S. 165.

¹¹ Efter Trap.

¹² Efter Trap.

¹³ Efter Trap.

¹⁴ Danske Byer og Sogne, Thisted Amt, S. 346.

¹⁵ Efter Trap: Danmark.

¹⁶ Udskiftningsdokumenter fra Sjørrind, Sperind, Næstrup, Skaarup, Dollerup, Thorsted, Silstrup, Tilsted, Vang, Tvorup, Øster Vanned, Vig, Nors, Hinding og Vorning Byer.

¹⁷ Molbech og N. M. Petersen: Udvalg af danske Diplomer og Breve.

brugte, for at den, der fik Ejendommen overdraget, kunde være sikker paa, at intet var undtaget, saa at der ikke senere kunde rejses Tvivl om, hvem der var Ejer af en eller anden Herlighed, der ikke var nævnt i Skødet. De mange Retstrætter om Ejendomme eller Dele deraf, hvorom der er bevaret Aktstykker, viser, at en saadan Forsigtighedsforanstaltning ikke var unyttig.

Den Omstændighed, at det sikkert er Kronens Skrivere, der har formet dette Skødes Ordlyd, tyder paa, at den sidste Forklaring er rigtig. De mange omstændelige Udtryk, der skal sikre Misforstaaelser, var dengang som nu typisk for den gode Kancellistil. Bedre Bidrag til Belysning af Spørgsmaalet kan man imidlertid faa ved at følge Godsets Historie op gennem Tiden.

Skødet er udstedt 1406. Godt hundrede Aar efter, ca. 1523¹⁸), optoges en Fortegnelse over de Ejendomme, der hørte til Vigs Gods, og den Afgift, de skulde svare. I denne Fortegnelse nævnes hverken nogen bestemt Skov eller Møller. De sidste nævnedes ellers som Regel særskilt. Da der nu i Skødet ogsaa findes Udtrykket "Møller oc Møllestadhe", kunde dette tyde paa, at dette Udtryk kun er en Formel, hvorved det atter vilde være muligt, at Udtrykket "schowæ" ogsaa er det. Som Afgift for Gaarden Vig nævnes i Fortegnelsen "8 Pd. Korn, ett pd. Smør, 2½ mk. gesterij, ett faar eller skoffvesvin". Ved de øvrige Gaarde findes blandt Ydelserne "ett faar eller sviin", ved en enkelt dog kun "ett faar", og Summen af Godsets Ydelser er angivet til: "2½ lest, 1 pd. mynne ½ tne Smør, 9 marck 1 sk., gesterij oc 8 faar".

Dette kunde tænkes at betyde, at Faarene, der altsaa kunde ydes i Stedet for Svin, har været den sædvanlige Ydelse. Dette Forhold vilde da tyde snarere paa Hede end paa Skov.

Om Betydningen af Udtrykket "Skovsvin" har der været delte Meninger, men flere Forhold tyder paa, at det i hvert Fald ikke behøver at betyde, at der fandtes Skov, hvor Skovsvinene skulde ydes.

Arent Berntsen, der i sin Bog "Danmarckis oc Norges fructbar Herlighed" (1650-56) omhyggeligt gennemgaar alle de udviklede Landgildeydelse og deres Værdi omsat i Hartkorn, kender mange Udtryk for Landgildesvinene. Medens¹⁹) "1 Boel Galt eller 1 Skatte Galt" sættes lig 3 Tdr. Hartkorn og "1 feet eller 1 Boel Svin" lig 1 Td. Hartkorn, regnes "1 magert Svin, 1 Græs Svin, 1 Skouff eller brend Svin, 1 Sommersvin" kun lig ½ Td. Htk. De sidste Udtryk betegner altsaa i Realiteten det samme, nemlig et magert Svin. Da Svinene nu i Almindelighed fededes om Efteraaret - hvor der fandtes Skov paa de Olden, der da faldt af Træerne -, maa Udtrykket Skovsvin betyde et magert Svin, der endnu ikke var drevet til Skovs, men skulde derhen efter Leveringen. Udtrykket Sommersvin eller Græssvin støtter denne Opfattelse.

Skovsvinene er vel da som den øvrige Landgilde blevet leveret ved Mikkelsdagstider, for saa at blive drevet til den nærmeste af Kronens Skove, for Thys Vedkommende vel nærmest til Hald, eller for at blive fedet paa anden Maade, efter som det faldt belejligst.

Saaledes blev jo ogsaa magre Stude (Græsøksne) leveret til Fedning.

Havde man ikke Brug for saa mange Svin, kunde Ydelsen sikkert erstattes med andet, et Faar som ovenfor, Korn eller Penge.

Udtrykket Skovsvin betyder da ikke, at der fandtes Skov paa Stedet, hvad der ogsaa tydeligt fremgaar af den Kendsgerning, at Skovsvin nævnes som Landgildeydelse paa Steder, hvor der bevisligt ikke fandtes Skov paa den Tid, Udtrykket anvendtes. Den store Matrikulering, der afsluttedes 1688, er som bekendt et meget omhyggeligt Arbejde, der omfattede Skyldsættelsen af al Agerjord, alle Enge og Skove samt alle Møller. Hver Bys Jord blev gennemgaaet paa Stedet, og hvor der fandtes Skove, skulde disse ansættes til særlig Skovskyld. Findes en saadan ikke omtalt, er der ingen Skov, og dette er Tilfældet for hele Thys Vedkommende²⁰). Ad anden Vej kan bevises, at der ingen Skove var 1630 (se nedenfor).

Imidlertid findes Afgiften "1 Skovsvin" nævnt i mange Skøder efter denne Tid, f. Eks. 1685 (Kanstrup)²¹), 1691 (Thorsted)²²), 1690 (Øster Vanned)²³), 1701 (Øster Vanned)²⁴).

Der vil derfor heller ikke være noget mærkeligt i, at man ikke senere i den førnævnte Gaard Vigs Historie kan finde noget som helst Spor af, at der har eksisteret en Skov paa Gaardens Jorder, som det nævnte Skovsvin kunde fødes paa. Man kan derfor vist gaa ud fra, at Udtrykket "schowæ" i det nævnte Skøde kun er en Formel, der ikke i dette Tilfælde har Realiteter bag sig.

Naar man da i et Pantebrev paa en Gaard i Uglev finder lignende Udtryk anvendt²⁵), tør man heller ikke her - som Aagaard og Djørup - slutte, at Skov virkelig fandtes.

Paa samme Maade er det sikkert rigtigst ikke at tage et Udtryk, som findes i Forleningsbrevene²⁶), alt for bogstaveligt. Det paalægges i disse Breve Lensmanden, at han ikke maa forhugge Skoven til Upligt. Imidlertid er det vel usandsynligt, at de, der udfærdigede Lensbrevene, altid vidste Besked med, i hvilke af Danmarks mange smaa og store Len, der fandtes Skove. I Stedet for at undersøge dette Spørgsmaal var det nemmere at indføje denne Passus; skade kunde det jo aldrig, at den var der. I øvrigt indeholder Lensbrevene de samme Bestemmelser, ofte Ord for Ord enslydende, saa at det ses, at de samme Formler brugtes. Man tør da ikke med Sikkerhed gaa ud fra, at den førnævnte Vending er andet end en Formel, der indføjedes i Forleningsbreve for det Tilfælde, at der skulde findes Skov i Lenet, selv om man ikke vidste noget bestemt herom.

Af virkelig Værdi vilde det være, hvis der fandtes bevaret et Brev til en Lensmand heroppe, hvori der nævnedes en bestemt Skov, eller hvori der gaves Befaling

²⁰ Matrikul 1688 for Dueholm, Ørum og Vestervig Amter. (Landsarkivet).

²¹ Landstingets Skøde- og Panteprotokol, Nr. 23, fol. 74.

²² Landstingets Skøde- og Panteprotokol, Nr. 26, fol. 233.

²³ Landstingets Skøde- og Panteprotokol, Nr. 26, fol. 12.

²⁴ Landstingets Skøde- og Panteprotokol, Nr. 32, fol. 438.

²⁵ Danske Magasin, VI, S. 76.

²⁶ F. Eks. Danske Magasin, VI, S. 320.

¹⁸ Nye danske Magasin, VI, S. 288 f.

¹⁹ Arent Berntsen: Danmarckis oc Norges fructbar Herlighed, II, S. 180.

til at lade udvise saa og saa mange Træer. Saadanne Breve udstedtes undertiden til andre Lensmænd, men der foreligger desværre ikke for vore Lens Vedkommende noget Sidestykke til dem.

Derimod findes der et Missive, udstedt 1632, 21. Februar²⁷), til Knud Gyldenstjerne, Befalingsmand paa Hald, som tyder paa, at der paa den Tid ikke længere fandtes Skov af Betydning. I Missivet anmodes Lensmanden om at indsende en Erklæring om, hvorfor Ladebroerne ved Sallingsund Færgested ikke holdes vedlige, og der ikke holdes de nødvendige Folk, skønt der svares ialt henved 18 Læster Korn til Hald Slot af Bønderne til Vedligeholdelse af Broerne og af Færgen. En Del af Adelen i Thy og paa Mors har nemlig klaget over, at Broerne er øde, saa at Folk fra Thy og Mors, der skal til eller fra Landstinget eller Skovene *med hvad de er nødt til at hente der*, ikke uden Fare kan indskibes med Hest og Vogn.

Tydligere endnu taler en Erklæring udstedt 1624, 20. April²⁸), af fire ”gode Mænd”, hvoriblandt Erik Juel til Hundsbæk, der var Ejer af Nørtorp i Thy, i Anledning af det af Havet dannede Løb ved Harboøre. Et Par Digemestre fra Langenhorn var indkaldt for at gøre Beregning over, hvad der vilde udkræves af Arbejdskraft og Materiale til en Lukning af Løbet. Efter at denne Beregning var udført, indstiller de gode Mænd imidlertid, at der intet gøres. Det vilde være umuligt at fremskaffe Vogne nok, *heller ikke fandtes der i Egnen eller deromkring paa mange Miles Afstand nogen Skov eller Krat, som der kunde have nogen Hjælp af, samme Hul at tilstoppe*. Man mente iøvrigt, at Hullet vilde lukkes af sig selv, hvad der da ogsaa skete.

Da der nu sikkert førte Vej fra Thy over Tangen, maa den anførte Bemærkning om manglende Skov og Krat vel hentyde til Thy saavel som til Harsyssel, og da det førnævnte Missive af 1632 peger i samme Retning, maa man vel anse det for ret sikkert, at der paa denne Tid ikke var nogen Skov, der kunde forhugges, eller som Skovsvinene kunde fødes i.

De historiske Kilder synes altsaa ikke at kunne yde noget Bidrag, der kan tages som Bevis for, at der fandtes Skov i Thy i historisk Tid.

Noget Begreb om, hvornaar Skoven er forsvundet, kunde maaske en Undersøgelse af den vilde Flora i Thy give. Hvor et Plantesamfund afløses af et andet, vil der altid være en Del Plantearter, der, skønt de naturligt kun hører hjemme i det forsvindende Plantesamfund, alligevel formaar en Tid lang at føre en hensygnende Tilværelse under de ændrede Forhold. De Arter, der kan vokse og formere sig i begge Plantesamfund, kan naturligvis ikke give nogen Oplysning om, hvorvidt en Vekslen har fundet Sted; men findes der endnu et større Antal af nogle for det første Plantesamfund særegne Plantearter paa en Egn, kan man gaa ud fra, at dette Samfund er forsvundet senere fra denne Egn end fra en Egn, hvor et mindre Antal af saadanne Arter findes. Man vil ogsaa kunne slutte, at hvor

det nu herskende Plantesamfund er artsrigt, er det forholdsvis gammelt paa Stedet.

Jeg har kun haft Lejlighed til at gennemgaa Floraen i Nordthy, og selv om jeg nu i 25 Aar har foretaget Ekskursioner her, vil der dog stadig være Mulighed for, at en eller anden Planteart ikke er blevet opdaget, skønt den findes, dog næppe, hvis den er nogenlunde udbredt.

Ingen af de fundne Træarter tilhører specielt Skoven; Bævreasp, nogle Pilearter og en enkelt Enebær er fundet paa Heder, men de er alle fundet formeringsdygtige lige saa vel paa Heder som i Skove (Enebær dog vist sjældent i Skove), og tilhører derfor naturligt Hedens Plantesamfund. Af Buske og Urter, der trives begge Steder, findes f. Eks. nogle faa ægte Blaabær. (Den Art, der ellers almindeligt kaldes Blaabær heroppe, er som bekendt Mosebølle). En Urt som Skovstjerne findes trods Navnet ogsaa paa Heder; kun to egentlige Skovurter er det lykkedes mig at finde, nemlig Skovsyre (*Oxalis acetosella* L.) og Ensidig Sommerkonval (*Pirola secunda* L.). Den første er fundet i en Plantning i Øster Vanned Hede, den sidste Nord for Planteskolen i Vanned Plantage. Begge Arter er dog sandsynligvis indslæbt.

Ved Vilsund findes der paa Skrænterne langs Fjorden en Del træagtige Plantearter. Egentlige Skovplanter er der dog ikke. De fleste Arter kan være bragt til Stedet af Fugle, som paa disse Skrænter har fundet gode Redepladser. Dog er der naturligvis en Mulighed for, at de har kunnet holde sig paa Stedet siden Skovene forsvandt, men da de her vokser under særegne Forhold, kan de dog ikke yde nogen Oplysning om, hvorvidt det er længe siden, dette er sket.

Egepurrrer findes mig bekendt nu ikke i Thy. Som forhen omtalt beretter Provst Djørup, at der faa Aar før 1842 voksede Egebuske ved Egebjerg paa Thyholm; dette bekræfter paa den smukkeste Maade det Resultat, man ved Tydningen af Stednavnene paa denne Egn kommer til. Da Egepurrrerne vel kun kan holde sig i Live en vis begrænset, om end temmelig lang Tid efter Skovenes Forsvinden, vil denne Forekomst rimeligvis sammen med Stednavnene sige, at her stod de sidste Rester af Fortidens Trævækst i Thy.

Thy er iøvrigt særdeles rig paa Plantearter, saaledes er Hederne for den botanisk interesserede en Guldgrube. Dette tyder paa, at Hederne er forholdsvis gamle, et Forhold, der sammen med de mange Gravhøje paa de højtliggende Heder tyder paa, at disse ikke har været skovklædte i historisk Tid. Interessant vilde det være, om en Undersøgelse af Jordbunden under en saadan Hedehøj kunde vise, hvorledes Plantesamfundet var paa den Tid, Højen anlagdes, det kunde jo gøres ved en Gravning i Højfoden, saa at Højen ikke af den Grund behøvede at blive ødelagt. Jeg har imidlertid ikke ønsket at foretage en saadan Undersøgelse, før det ved Lejlighed kunde lykkes at faa den videnskabeligt kontrolleret. Højene er jo hellige og bør være fri for Amatørers Roderi.

Det samlede Resultat af de i denne Artikel samlede Oplysninger vil da være, at den Skov, der maa have eksisteret her i Thy i Bronzealderetiden, synes at være forsvundet før historisk Tid, maaske med Undtagelse af et Omraade paa Thyholm allerede i eller før Jernalderen, og

²⁷ Kancelliets Brevbøger, 1630-32, S. 702.

²⁸ Danske Magazin, 3. Række, IV, S. 329 f.

at store Strækninger, især de mod Vest og Nord liggende lave Omraader, der bestaar af hævet Havbund og Stranddannelser, rimeligvis aldrig har baaret Skov.

Kilder og Henvvisninger

J. Brøndsted: Vort Folks Oldtidsliv og forhistoriske Minder.

Vilh. la Cour: Vort Folks Oprindelse og ældste Historie.

Gunnar Knudsen og Marius Kristensen: Danmarks gamle Personnavne.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1937, side 343-361)